

J e g y z e t e k

/1/ A témáról lásd például a következő tanulmányokat:

- Nathan Keyfitz: Can theory improve population projections (magyarul jelen változásban: Tökéletesíthető-e elmélettel a népességelőjelzés)
- Wolfgang Lutz - Sergei Scserbov: Scenarios for future population pattern in Europe to the year 2000 (A jövő népesség lehetséges alakulásának hipotézisei Európában 2000-ig) IIASA, Future Changes in Population Age Structures. Konferenciaanyag: Sopron 1988 október 18-21.

/2/ King, Gregory: "17th Century Manuscript Book of Gregory King" 1965, in: The Earliest Classics: Graunt and King, Germany, Gregg International, 1973.

/3/ Például Frejka, Thomas Long-term Prospects for World Population Growth. Population Development Review, 7, No.3 (1981 Szeptember) 489-511. o.

Frejka számításai szerint, ha a termékenység a jövőben csak nagyon lassan közeledne az utánpótlási szinthez és azt 2040-2045 között érné el, akkor 2050-ben 10,6, 2150-ben 12,6 milliárd ember élne a Földön. Ezek a számítások azonban figyelmen kívül hagyják az időskorúak halandóságának esetleg látványos javulását, ami a fenti számokat kb. 1 milliárd fővel még növelné.

/4/ Malthus, Thomas Robert: Tanulmány a népesedés törvényéről. Budapest, Politzer Kiadó 1902. 623 o.

/5/ Az állandó növekedési ráta, mint előreszámítási módszer, vagy tágabb értelmezésben a "szabályos" népességfejlődés, mint jól hangzó népesedéspolitikai cél köré egész iskolák épültek. Ide tartozik a népességi optimum elmélete, a demográfiai átmenetelméletének klasszikus modellje stb. Ilyen alapokon állnak az ún. szocialista népesedési törvények. A konkrét népességfejlődések elemzése azonban azt mutatja, hogy ezek az idealizált fejlődési pályák csak igen hosszú távon és tendencijelleggel juthatnak érvényre, rövidebb távon meghatározóak a népességi ciklusmozgások, hullámzások. A múlt ciklusait, töréspontjait minden demográfus ismeri és elismeri, mégis a legtöbb országban a jövőt "sima" lefolyásúnak vázolják fel. Pedig elegendő csak egy pillantást vetni a népességek korösszetételére ahhoz, hogy belássuk: a prognosztika legfontosabb feladatai közé a jövőbeni hullámzások, ciklikusságok, töréspontok felmérése is szervesen beletartozik.

- /6/ A stabil népesség elméletével foglalkozó magyar munkák közül kiemeljük:
Iekse Kálmán: Bevezetés a stabil népesség elméletébe. SKV Budapest, 1975.
Valkovics Emil: Stabil populációk és szubpopulációk néhány újonnan feltárt tulajdonságáról. KSH NKI Közleményei, 51.1981/2.
- /7/ Knibbs, G.H.: The Shadow of the World's Future, 1928;
 Reprint ed., Arno Press: New York, 1976.
- /8/ Rendkívül tanulságos vitát folytat e tekintetben Jean Bourgeois-Pichat Wilhelm Winklerrel arról, mennyi lehetett az eredettől 1987-ig összesen született emberi lények száma. Winkler nagy számot kapott. Bourgeois-Pichat fejlődési intervallumaival ez a szám nagyságrendekkel lett kisebb.
Bourgeois-Pichat, J.: Du XXe au XXIe siècle: L'Europe et sa population après l'an 2000. Population, 1988. No.1. 9-44.o.
- /9/ Pearl, R. - Gould, S.: World Population Growth. Human Biology 8. 1936/3. 399-419.o.
- /10/ Lotka, A.J.: Relation between birth rates and death rates. Science, 26. 1907 (N.S.) 21-22.p.
- /11/ Boyarsky, A.J.: A contribution to the problem of the world population in the year 2000. World Population Conference 1965.II. Fertility, Family Planning, Mortality United Nations; New York 1967. 5-12.o.
Bogue, D.J.: The end of the population explosion. The Public Interest, 7. 1967. 11-20. o.
Bogue, D.J.: The prospects for world population control. University of Chicago, 1966.
- /12/ Demographic Indicators of Countries. Estimates and projections as assessed in 1980. United Nations New York, 1982. 254-255. o. "Low" változat.
- /13/ UN Manual III. Methods for Population Projections by Sex and Age. UN Publication Sales No. 1956.XIII. 3.
 A módszert magyar nyelven részletesen ismerteti
Pallós Emil: Magyarország népességének előreszámítása, 1966-2001. KSH NKI Közleményei 19. 1968/2.
- /14/ Stoto, M.: The accuracy of Population Projections. Journal of the American Statistical Association 1983. Vol.78. No.381. 13-20. o.
 A szerző szerint az előreszámítások hibájának fő forrása készítésük időpontjában van.

- /15/ A magyarországi népességelőreszámítások pontosságáról lásd Polónyi Katalin: Népesedési folyamatok és népességelőreszámítások Magyarországon 1965-1985. Egyetemi doktori disszertáció: MKKE, 1987.
- /16/ A területi előreszámítási módszerekről magyar nyelven lásd pl.:
- Vukovich György: A regionális és város-község szerinti népességelőreszámítások. Demográfia, 1973.16. 43-57. o.
 - Magyarország népessége, 1981-2001. Területi népességelőreszámítás. KSH NKI Közleményei, 56.sz. 1983/3.
 - A népesség területi elhelyezkedése és mozgása. A TIT Demográfiai-Szociológiai Választmányának, az MTA Regionális kutatások Központjának és a Népességtudományi Kutató Intézetnek szemináriuma. Pécs. 1984. április 25-26. KSH NKI Kutatási Jelentései 25. sz.
 - A legújabb népességelőreszámításokról:
Hablicsek László-Langerné Rédei Mária-Szabó Kálmán:
- Magyarország népessége 1986-2021. Országos népességelőreszámítás. KSH NKI Közleményei, 66.sz.
- Magyarország népessége, 1986-2006. Területi népességelőreszámítás, KSH NKI Közleményei, 67.sz.
- /17/ Zotter, M.: Gross migration and enrollment projections. IUSSP London Conference, 1969.Meating: 6.2.
- /18/ Rogers, A.: Introduction to Multiregional Mathematical Demography New York, John Wiley, 1975.
Philipov, D. - Rogers, A.: Multistate Population projections Advances in Multiregional Demography. IIASA, 1981 51-82.o.
Keyfitz, N.: Multistate demography and its data: a comment Essays in Multistate Mathematical Demography, IIASA 1980, 615-622.o.
- /19/ A kisterületi becslések problematikája miatt többen kétségbe vonják a részletes területi népességelőreszámítások készítésének lehetőségét. Az ezzel ellentétes álláspont - melyet e cikk szerzői is osztanak - abból indul ki hogy éppen a kisterületi esetszámok és a rendkívül korlátozott mozgási szabadság miatt a hiba várható nagysága átlagosan nem nagyobb, mint egy népes, statisztikailag jobban kezelhető területi egységnél. A vitát csak a gyakorlat döntheti el.
Lásd például: Az 1986-2021. közötti időszakra szóló népességprognózisok.

A KSH Népeségtudományi Kutató Intézet tudományos szemináriuma
Budapest, 1987. január 28. KSH NKI Kutatási Jelentései, 34.sz. 1988/1.

- /20/ Rinágel József: A multiregionális előreszámítási modell technikai megvalósítása é
alkalmazása az 1986-2021 időszakra szóló népességelőreszámításokban
Tanulmány: 1987. 28.o.
- /21/ Szabady Balázs: A körzetesítés módszertani kérdései és Magyarország demográfiai
körzetesítése. Demográfia, 1973. 16. 197-215.o.
A népességelőrebecslési felhasználást illetően:
Langerné Rédei Mária: Kistérségek népességelőrejelzésének egyes módszerei és
lehetőségei. KSH NKI Kutatási Jelentései, 25. sz. 89-102.o.
- /22/ Hablicsek László-Szabó Kálmán: Az iskolánélküli települések népességének előre-
számítása 1990-ig. Tanulmány: Készült a Művelődéskutató Intézet számára
1986. 170. + táblázatok.
- /23/ A 2050-ig szóló projekciók eredményeit lásd Hablicsek László-Monigl István "A ma-
gyarországi népességfejlődés 2000 után". Statisztikai Szemle 1987/8-9.
737 – 749, 837-858. o.
- /24/ A népességelőreszámítások bevalásával a nemzetközi szakirodalomban is egyre többé
foglalkoznak, a magyarországi kutatások is elindultak. Lásd például:
Keyfitz, N.: The limits of population forecasting. Population and Development
Review, 1981.Vol.7. No.4. 579-595. o.
Rosset, E.: A demográfiai előrebecslések megismerési értéke. Demográfia, 1968/1
124-139. o.
Stoto, M.: The Accuracy of Population Projection. Journal of the American Statis-
tical Association, 1983. Vol. 78. No. 381. 13-20. p.
Polónyi Katalin: Népesedési folyamatok és népességelőreszámítások Magyarországon
1965-1985. Egyetemi doktori disszertáció, 1987.
Hablicsek László-Langerné Rédei Mária: Az 1981-2001 időszakra szóló területi
népességelőreszámítások bevalásának néhány jellemzője 1980-84-ben
Munkaanyag, 1984. október, 9 o.
- /25/ Hablicsek László: A népességelőreszámítás módosítása 1990-ig. Készült az OT
számára, 1985. 18 o. + táblák.

/26/ Ez a rendszer tudásunk szerint országos szinten még sehol sem működik, noha egyes elemei (pl. a helyzetjelentések) funkcionálnak. Az NSZK-ban a BIB, Franciaországban az INED, mint népességkutató központok készítenek igen részletes, és teljesen nyilvános értékelést, melyet főhatósági, ill. kormány szinten is megtárgyalnak.

Hasonló jellegű munka indult a közelmúltban Magyarországon is a KSH kezdeményezésére.

/27/ Lásd például Valkovics Emil: A demográfiai elemzés elvei és módszerei II. rész. Kézirat. Budapest 1980.

/28/ A kérdésnek igen kiterjedt szakirodalma van, a matematikai demográfusok jelentős része foglalkozik a naptár (schedule, profile, law) függvényeszerű leírásával. Így például termékenység esetében Coale, A.J.-Trussell, I.J.: Technical note: Finding two parameters that specify a model schedule of marital fertility. Population Index, 44. 1978/2. 203-213. o.

A halandóságnál

Heligman, L.-Pollard, J.H.: The Age Pattern of Mortality. Journal of the Institute of Actuaries, 1980. Vol.107. 49-80. o.

A vándorlásnál

Rogers, A.-Castro, L.J.: Model Migration Schedules. RR-81-30. Laxenburg-Ausztria. IIASA

Magyarországon Tekse Kálmánnál találkozunk először ezzel a megközelítéssel. Tekse Kálmán: Korspecifikus születési arányszámok demográfiai modelljeiről. Demográfia, 1965/2. 201-219. o.

Ujabban a KSH NKI-ban kiterjedt kutatást folytat Valkovics Emil a demográfiai jelenségei modelljei témakörben. Például:

Valkovics Emil: Kísérletek a házasság termékenység korszpecifikus arányszámának modellezésére. KSH NKI Demográfiai Módszertani Füzetek, 1. sz. 1984/1.

/29/ A nemzetközi gyakorlatban túlnyomórészt a (matematikai) extrapolációs módszereket és a szakértői becsléseket alkalmazzák. Ennek egyik oka az az elméleti és gyakorlati bizonytalanság, ami népesedési folyamatok jövőjével kapcsolatban fennáll és ebből adódóan az a /tév/hit, hogy az egyszerű módszerek ugyanolyan jó (rossz) eredményeket adnak, mint a bonyolultabbak. Másrészt ma még a múlt és a jelen folyamatok magyarázata sem haladt oly mértékben előre, hogy komplexebb módszereket alkalmazhatnánk a jövő becslésére. Megoldást az hozhat, ha a prognosztika szervesen beépül a kutatási folyamatba.

- /30/ Lee, R.D.: New Methods for Forecasting Fertility: an Overview in: Prospects of Population. United Nations, 1979. 215-226.o.
- /31/ Lásd erről: Az 1986-2021 közötti időszakra szóló népességprognózisok.
A KSH NKI tudományos szemináriuma, Budapest, 1987. január 28. KSH NKI Kutatási Jelentései, 34.sz.121-140.o.
- /32/ Lásd például
Hartmann, Michael: Past and Recent Attempts to Model Mortality at All Ages. Journal of Official Statistics Vol. 3.No.1. 1987. 19-36. o. Statistics Sweden.
- /33/ Halgimán-Pollard id.mű a /28/ jegyzetben.
- /34/ United Nations (1982) Model Life Tables for Developing Countries.
Population Studies, 77. New York.
- /35/ A halandósági tábla továbbélési rendjének lehetséges direkt és indirekt modelljeiről szóló kutatási beszámoló alapján (1986, 1987) tanulmány megjelenés alatt.
- /36/ Hablicsek László-Szabó Kálmán: A népességelőszámítások készítése és a fejlesztés fő irányai Magyarországon. Előadás a "Társadalom, gazdaság, statisztika" c. tudományos ülésen. MKT Statisztikai Szakosztály. Budapest, 1987. október 2.

Statisztikai Kiadó Vállalat
Felelős vezető: Kecskés József igazgató
Nyomdaüzem -66-19-21-1185-8
Formátum: A/4 Terjedelem: 45,75 /A/5/ iv